

papers

Les TIC i la banalització de la violència masclista

Rakel Ecurriol Martinez

El concepto y el uso de la seguridad humana: análisis crítico de sus potencialidades y riesgos

Karlos Pérez de Armiño

Reptes, esperances i temors amb Félix Tshisekedi, nou president de la RDC

Rita Huybens

Renaturalitzar la cultura

Jordi Pigem

Bolsonaro, la involució

Maria Dantas/Josep Ramon Giménez

El meu cos, els meus drets

Muriel Giménez

- 2 Des de la junta...
Ester Garcia
- 3 Les TIC i la banalització de la violència masclista
Rakel Ecurriol Martinez
- 6 El concepto y el uso de la seguridad humana:
análisis crítico de sus potencialidades y riesgos
Karlos Pérez de Armiño
- 9 Reptes, esperances i temors amb Félix Tshisekedi,
nou president de la RDC.
Rita Huybens
- 12 Retalls de premsa
- 13 Renaturalitzar la cultura
Jordi Pigem
- 17 Bolsonaro, la involució
Maria Dantas/ Josep Ramon Giménez
- 20 Cinema: El meu cos, els meus drets
Muriel Giménez
- 23 Activitats Lliga

I amb l'extrema dreta, ara què?

Venen temps complicats! L'extrema dreta, VOX, ja ha irromput al Parlament Andalus i, segons diverses enquestes, en les properes eleccions estatals adquirirà una representació no gens menyspreable. Als parlaments de França, Alemanya, Àustria i Itàlia, entre d'altres països europeus, també se n'hi ha experimentat un augment, del populisme d'extrema dreta. I el panorama mundial no és pas gaire més esperançador: personatges com Bolsonaro, al Brasil, o Trump, als Estats Units, ens recorden com n'és, de fràgil, la democràcia. Què podem fer la ciutadania, els moviments cívics i socials i els partits polítics a fi de combatre els discursos i les polítiques d'extrema dreta?

En primer lloc, cal que tinguem clar que els drets més bàsics, pels quals històricament hem lluitat, estan en perill. Les polítiques de benestar social, els drets de les dones, de les minories, dels refugiats i dels immigrants, i de determinades mesures per tal de revertir el canvi climàtic cada cop tenen menys protagonisme i incidència en la nostra societat.

En segon lloc, cal que deconstruïm els missatges, mal que simples, emocionalment efectius que els partits d'ultradreta escampen arreu. En èpoques de crisi econòmica i replegament identitari, idees com, per exemple, 'els immigrants ens prenen la feina i les pensions' recuperen força, i mobilitzen el vot. Hem d'explicar que els immigrants no roben la feina a ningú i que, força sovint, són qui fan la feina que els autòctons no volen fer (ahora que cotitzen en les pensions dels jubilats), amb l'objectiu de desfer prejudicis.

En tercer lloc i últim, cal que siguem conscients que l'extrema dreta, aquí i arreu, s'ha aprofitat del malestar i de la malfiança de la gent en els partits tradicionals i en les institucions. Quan la política establerta no sap donar respostes als problemes i inquietuds de la gent, la gent busca respostes fora d'aquesta política.

Cal, doncs, que repensem la política i exigir-li que busqui solucions, si no volem que vinguin temps ben obscurs.

Ester Garcia

Revista Papers

Edita	Lliga dels Drets dels Pobles
Data d'edició	febrer 2019
Dipòsit Legal	B-23019-2007
Consell de redacció	Begoña Basterretxea, Josep Ramon Giménez, Rita Huybens, Núria Jané, Ester Garcia i Muriel Giménez.
Correcció	Eva Perdiguier, Jordi Bellmunt i Marga Garriga.
Revista quadrimestral	
Disseny on-line	Verónica Bustos

LLIGA DELS DRETS DELS POBLES

Adreça	Sant Isidre, 140 (Ca l'Estruch) 08208 SABADELL
Telèfon	93 723 71 02
Fax	93 168 58 71
Web	www.dretsdelspobles.org
Adreça electrònica	info@dretsdelspobles.org
Horari d'atenció	De dilluns a divendres

Disposem d'una biblioteca especialitzada en drets humans, desenvolupament, cultura de pau, política, món àrab i musulmà.

La Lliga dels Drets dels Pobles no comparteix necessàriament l'opinió dels autors dels articles publicats en la revista.

La Lliga dels Drets dels Pobles agrairà la reproducció i divulgació dels continguts d'aquesta revista sempre i quan se citi la font.

Les TIC i la banalització de la violència masclista

Rakel Eскурriol Martínez
TAMAIA, Viure sense violència

2014, denúncia subscripta per la Plataforma Unitària Contra les Violències de Gènere, l'associació Dones Juristes, TAMAIA Viure sense violència, el grup d'investigació Antígona de la Universitat Autònoma de Barcelona i l'entitat El Safareig.

Quan ens van encomanar aquest article en què se'ns demanava fer una anàlisi sobre la incidència d'aquestes tecnologies en el foment i, alhora, la banalització de les violències masclistes, vaig recordar una acció que vam fer diferents grups feministes en relació a una pàgina de Twitter on, no únicament es banalitzava la violència contra les dones, sinó que es promovia i s'empenyia a fer-ne ús.

Us situo: el 2014 ens contacten les advocades Laia Serra i Carla Vall, que demanaven el suport d'entitats que treballem específicament en violència masclista per tal de fer una denúncia conjunta a una pàgina que s'anomenava #muerenpocas. En aquesta pàgina es feia apologia de la violència masclista a través de comentaris que convidaven els homes a exercir el seu poder sobre les seves parelles (dones), es feia mofa sobre els assassinats i agressions físiques i s'adjuntaven

fotografies de dones agredides físicament.

Davant d'aquests fets tan greus, TAMAIA, conjuntament amb altres col·lectius vam prendre el camí de denunciar. Vam decidir fer-ho mediàtic i es va fer una roda de premsa amb diferents mitjans de comunicació. Us avançaré que finalment tot va quedar en un no res. La fiscalia no va assumir el cas per portar endavant la denúncia i aconseguir que se sancionés penalment els impulsors d'aquell compte que, finalment, es va tancar. Cal significar que aquest compte tenia uns dos-cents seguidors.

Aquesta experiència, més els casos que recentment hem viscut, ens donen mesura de l'abast i la incidència de les xarxes socials en els diferents contextos i com a possibles propagadores de bones accions o just tot el contrari.

Certament que es compta amb unitats policials que poden investigar i prendre mesures, però sabem que aquesta no és l'única solució. Tot i que és molt important que aquests comportaments no quedin en la impunitat i tinguin algun tipus de conseqüència pel dany que poden ocasionar.

Les TIC, espai d'impunitat?

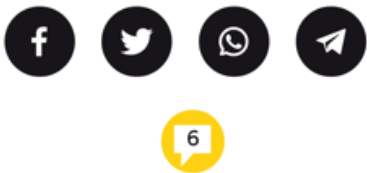
Les diferents imatges, comentaris, acudits, reflexions, negacions... sobre les dones i altres col·lectius que no s'ajusten a la norma heteropatriarcal amb la intenció de menysprear, desautoritzar, ridiculitzar, insultar i denigrar les dones estan fets per grups d'homes, per homes singulars que senten la legitimitat dels seus privilegis en què l'anonimat de les xarxes possibilita l'expressió d'aquest odi contra les dones i altres col·lectius.

El 2004 el govern espanyol crea

MEDIOS DE COMUNICACIÓN

Comunicadoras feministas piden medidas contra los ataques misóginos en redes sociales

Pikara Magazine presenta un informe sobre violencia machista en redes sociales y muestra su preocupación ante los crecientes ataques a periodistas y comunicadoras.

la Llei Orgànica 1/2004, de 28 de diciembre, de Medidas de Protección Integral contra la Violencia de Género. Aquesta llei dona eines de sensibilització, de prevenció, de detecció i actuació enfront de la violència de gènere. Hem de puntualitzar que tot i que aquesta llei reconeix la desigualtat estructural, en la pràctica regula en el terreny penal únicament aquella violència exercida per la parella o exparella, i deixa fora totes les altres violències que pateixen les dones pel fet de ser dones.

Si ens atenim a la Llei 5/2008, del 24 d'abril, del dret de les dones a eradicar la violència masclista, ens diu que la violència masclista és:

“... la violència que s'exerceix contra les dones com a manifestació de la discriminació i de la situació de desigualtat en el marc d'un sistema de relacions de poder dels homes sobre les dones i que, produïda per mitjans físics, econòmics o psicològics, incloses les amenaces, les intimidacions i les coaccions, tingui com a resultat un dany o un patiment físic, sexual o psicològic, tant si es produeix en l'àmbit públic com en el privat.”

En aquesta llei es recull la necessitat de prevenció, detecció i atenció enfront de la violència masclista i incideix en diferents àmbits tals com: la parella, la família, l'àmbit laboral (assetjament sexual i per raó de sexe) i l'àmbit comunitari (agressions sexuals; tràfic i explotació sexual de dones i nenes; mutilació genital femenina; matrimonis forçats; violència derivada de conflictes armats; violència contra els drets sexuals i reproductius) .

Aquesta llei de caràcter civil visibilitza la globalitat dels diferents àmbits on les dones poden patir violència només pel fet de ser dones, perquè estem en un context on el masclisme és el factor de risc més gran per a la vida de les dones i les nenes.

A més a més, quan hi ha l'enaltiment de la violència contra les dones i la intenció clara i absoluta de generar por i connivència amb el maltractament, tenim la categoria penal de delictes d'odi, a través de la qual el compte de Twitter anteriorment anomenat, va ser denunciat.

Per tant, veiem que tenim eines, però aquestes eines no sempre són utilitzades pels organismes competents i no sempre es resolten per a garantir els drets de les dones.

Les feministes, en general, ens decantem per una pedagogia respecte a aquesta problemàtica i no centrem l'esperança del canvi social a través de la judicialització. I a les TIC no passa res de diferent del que passa en la vida real. Perquè el problema de la violència masclista és un problema polític, i tal com diu la vindicació, “el que és personal és polític”. Per això hem posat sobre la taula que el canvi polític d'aquest problema passa pel canvi social i pel canvi personal. Sense aquest darrer és impossible que les dones assolim l'equitat en les societats modernes.

He volgut exemplificar com hi ha un terreny fèrtil a l'àmbit de les xarxes socials i de les noves tecnologies en el qual, si no s'actua, els agressors i els promotors del terrorisme masclista

poden actuar amb impunitat. El problema més greu és que la cultura de la violència masclista es promou tant cap als més joves, que encara estan formant el seu criteri, com per a aquells adults que veuen confirmat un element imprescindible d'assenyalar. O sia, la confirmació d'una masculinitat que es construeix i s'identifica a través de l'exercici de domini cap a les dones i altres col·lectius considerats vulnerables i exemptes de poder en una societat patriarcal (col·lectius LGTBIQ, infants, persones grans, persones amb diversitat funcional, etc.)

Quan parlem de cultura de la violació o cultura de la violència masclista estem incidint en quin és el marc cultural que empara, normalitza i legitima aquest tipus de cultura. Per poder aprofundir en aquests conceptes cal diferenciar entre violència directa, violència estructural i violència simbòlica que els estudis feministes i de la cultura de la pau ens aporten.

La violència directa és la que s'exerceix directament sobre una persona o un grup, tant sigui física com psicològica. Normalment tenim una major capacitat d'identificació d'aquesta violència, ja que és més visible. A les xarxes socials ens trobem diàriament amb aquest tipus de violències, en què activistes feministes són atacades, amenaçades, insultades i hackejades.

Si ens hi fixem, les agressions acostumen a estar tenyides d'estereotips de gènere, se les acusarà de frígides, lletges, amargades... tots aquells insults que fan referència a no ser acceptades per la mirada masculina normativa i sortir dels canons de dona acceptable. Així es genera la il·lusió cognitiva de fer una diferència entre bones dones i dones dolentes que venen a “atacar” o “malfer” l'statu quo.

Per sort, hi ha també un fenomen creixent de consciència i solidaritat feminista que engloba tant dones com homes per no tolerar aquests atacs.

Continuant amb la classificació abans exposada, la violència estructural és aquella que forma part de l'estructura social. L'estructura social continua sent desigual per a les dones, tot i que hi ha avenços socials, les dones continuem sostenint la càrrega de les cures, eix bàsic per a la supervivència de la societat i que suposa una gran inversió de recursos personals, econòmics, socials i psicològics. La bretxa salarial, la feminització de la pobresa, la desigualtat d'accés als recursos ens continua col·locant en un lloc de vulnerabilitat.

Com es tradueix la violència estructural a les xarxes?

Amnistia Internacional apuntava a les diferències d'accés de les dones a les xarxes socials, ja que el grau d'assetjament que patim és tan elevat que després d'aquestes vivències les dones tenim una menor presència a les xarxes. Segons el darrer estudi d'aquesta organització, el 23% de dones entrevistades en vuit països han experimentat abusos o assetjament a Internet.

“La violencia y los comportamientos abusivos que sufren muchas mujeres en Twitter menoscaban su derecho a expresarse en condiciones de igualdad y libertad y sin temor. Estas experiencias no sólo no contribuyen a fortalecer la voz de las mujeres, sino que las obligan a autocensurar sus mensajes y a limitar sus interacciones en Internet. En algunos casos, les hacen abandonar definitivamente Twitter.”

Tot i que les TIC han democratitzat l'accés a la informació, hem exportat a aquest àmbit desigualtats que socialment continuen presents, per tant Internet es pot convertir en un àmbit de risc.

En darrer lloc, la violència simbòlica comprèn aquells aspectes culturals com són la ideologia, les creences, els prejudicis..., que justifiquen i legitimen la violència estructural i/o directa. I aquí està el rovell de l'ou, les societats en les quals s'està intentant fer una transició cap al reconeixement de la violència contra

les dones i l'eradicació d'aquesta, han d'incidir directament en la cultura de la violència masclista i desnormalitzar-la, deslegitimar-la.

A les xarxes socials ens construïm identitats coherents amb una societat digital, no hi ha presència física però es vol estar present constantment, per poder ser, per poder existir i ser vistes. Hi ha una cerca de reconeixement de l'altre i un element constant d'exposició per part de les persones. Si vols ser algú, has de tenir seguidors, ser etiquetada, tenir likes... La comunicació és més ràpida i sovint manquen filtres de reflexió, i és en aquest terreny on les expressions de violència masclista són legitimades i normalitzades, perquè formen part d'una cultura, que si no és qüestionada prèviament, s'inocula en els discursos i les tendències.

La facilitat d'accés per a la població cada vegada més jove, fa que considerem les TIC com un factor educacional que cada vegada agafa més pes.

Ens preguntàvem com és que molts d'aquests fets que són actes de misogínia i terrorisme masclista queden en la impunitat. Com diu Dolores Juliano, les persones que exerceixen la violència directa són un nucli petit, però funcionen gràcies a la legitimitat de totes les persones que estan al voltant. Qui calla, qui riu, qui se suma, qui no posa un límit... Davant les agressions masclistes acostumem a posar en dubte abans la dona que l'agressor, no volem ser jutges i ens fa por haver d'assenyalar les constants mostres de misogínia, però això acaba fent que

moltes dones se sentin soles davant de l'agressió.

Tenim normalitzats i som capaces d'empassar-nos certs tipus de violència cap a les dones, totes aquelles que ens continuen col·locant en un lloc d'objecte, és a dir de No-Subjecte. A les xarxes es poden continuar fent bromes comparant les dones amb els cotxes, vendre productes a través del seu cos, fer atractiva la violència sexual i normalitzar certes conductes de domini. Com diu la twitterera Irantzu Varela, anomenem pau al moment en el qual els homes no es maten entre ells, però assumim que nosaltres som violades i assassinades.

En el centre d'aquest debat hi ha la construcció de la masculinitat hegemònica com a element de continuïtat de la violència contra les dones. Una masculinitat que es posa per sobre del que es considera femení, que ha d'imposar-se, que pot utilitzar la violència si ho creu necessari i que ha de protegir-se de la vulnerabilitat per no baixar en la cadena de sotmetiments. És aquí on podem actuar, dones i homes, sobretot homes, hem de sumar-nos a construir masculinitats alternatives en les quals l'altre no és vist com un perill, on l'altre no ha de ser sotmès, sinó reconegut. I això demana convidar a una transformació personal, en què els nostres actes no ens deixin indiferents i en què els actes dels altres no quedin en la impunitat. Posar el focus en baixar la tolerància a la violència masclista propicia un camí cap a l'equitat i la transformació social, de totes i de tots.

El concepto y el uso de la seguridad humana: análisis crítico de sus potencialidades y riesgos

Karlos Pérez de Armiño, Professor titular de Relacions Internacionals de la Universitat del País Basc-Euskal Herriko Unibertsitatea. Investigador de HEGOIA-Institut d'Estudis sobre Desenvolupament i Cooperació Internacional

Congrés Internacional

UNA ALTRA SEGURETAT ÉS POSSIBLE

Repensant les polítiques de seguretat i defensa en l'àmbit global i local des de la cultura de pau

16 de novembre de 10h a 14h i de 16h a 20h al CCCB · C/Montalegre 5 · 08001 Barcelona

Amb la participació de:

- Noam Chomsky (participació en video)
- Josep Ramoneda
- Johan Galtung (participació en video)
- Itziar Ruiz-Giménez
- SIPRI
- Patricia Guerrero
- Carlos Giménez Romero
- Josep Mayoral
- Tarja Cronberg
- Karlos Pérez de Armiño
- Rafael Martínez

#PensantUnaAltraSeguretat · Més informació i inscripcions: www.centredelas.org

Amb motiu del Congrés Internacional "Una altra seguretat és possible" celebrat el passat mes de novembre a Barcelona, al que hi vam assistir, ens ha semblat adient incorporar un article del professor Karlos Pérez de Armiño, expert en Seguretat Humana, en el que es fa una descripció inicial d'aquest concepte tan important i crucial com desconegut.

NOTA: Aquest article ha estat extret de la revista CIDOB D'AFERS INTERNACIONALS 76 i el publiquem amb l'autorització expressa de l'autor.

El concepte de seguretat humana està aïen en procés de maduració. Prova de ello es que existen diferentes definiciones sobre la misma y varios enfoques sobre cómo avanzar hacia ella.

Qué significa y qué implicaciones políticas prácticas conlleva son todavía objeto de discusión entre los académicos y políticos interesados por el tema. En cualquier caso, a pesar de las imprecisiones y discrepancias que le rodean, en la idea de la seguridad humana cabe apreciar diferentes aportes positivos y potencialidades, tanto en el plano de la seguridad como en el del desarrollo o el de la gobernanza democrática. En contrapartida, no se puede ocultar que su propia formulación presenta deficiencias y problemas, al tiempo que su materialización práctica plantea algunas dudas y conlleva diversos riesgos.

Así pues, el objetivo de este artículo consiste precisamente en reflexionar sobre el alcance del paradigma de la seguridad humana a partir de la evaluación de sus pros y contras. Esta reflexión toma como referencia, inevitablemente, la discusión existente entre las dos grandes interpretaciones y propuestas que en los últimos años se han conformado en torno a la seguridad humana, que se han venido a denominar "enfoque amplio" y "enfoque restringido".

Todo análisis de los aportes y las limitaciones de la seguridad humana tiene que tomar en cuenta esos dos enfoques. El primero se centra en la "libertad frente a la necesidad", esto es, en la satisfacción del desarrollo humano y de un mínimo bienestar (seguridad alimentaria, sanitaria, medioambiental, etc.), y se corresponde a la formulación inicial de la seguridad humana realizada por el PNUD en su Informe sobre Desarrollo Humano de 1994, sostenida también por la Comisión de la Seguridad Humana, liderada por Japón, y su relevante informe "La seguridad humana ahora", publicado en 2003.

Por su parte, el enfoque restringido

se centra en la “libertad frente al temor”, esto es, en la protección ante la violencia física en contextos de conflicto. Su gestación y expansión ha venido de la mano en gran medida de la Red de Seguridad Humana, promovida por Canadá e integrada por varios estados. Igualmente, para valorar adecuadamente la seguridad humana, es preciso comenzar constatando que su formulación fue posible gracias a los cambios experimentados en dos planos: el del contexto internacional y el de las ideas. Por un lado, su aparición es resultado de los cambios operados en la sociedad internacional tras el final de la Guerra Fría, tanto en el plano de la seguridad (fin de la confrontación bipolar entre los bloques, claro predominio de las guerras internas vinculadas a problemas del desarrollo, emergencias políticas complejas en contextos de colapso de la economía y de los estados), así como en el plano de las ideas (auge del liberalismo y sus valores) y de la política internacional. Por otro lado, la conceptualización de la seguridad humana es el colofón de una línea de evolución teórica habida durante las últimas décadas en el campo de la seguridad y de los estudios sobre paz y conflictos.

La concepción tradicional de la seguridad

El concepto y el uso de la seguridad

dad humana: análisis crítico de sus potencialidades y riesgos se ha centrado en el Estado, en su independencia e integridad territorial, frente a agresiones armadas externas en un sistema internacional anárquico y violento, debiendo lograrse mediante el incremento de las capacidades militares.

Frente a esta concepción, en diferentes círculos académicos emergieron ya desde los años setenta y, sobre todo, durante los ochenta, nuevas propuestas y formulaciones alternativas que cuestionaban el enfoque imperante, como son los de seguridad común, comprensiva, cooperativa, global, etc. En conjunto, estos avances teóricos allanaron el camino hacia la formulación de la seguridad humana debido a que supusieron un profundo cuestionamiento de dicha concepción clásica en diferentes planos. Para comprender en qué ámbitos se concretaron tales avances teóricos, nos resultará útil basarnos en los criterios formulados por David Baldwin (1997: 13). En su opinión, para caracterizar cada enfoque de seguridad es necesario hacerle cuatro preguntas, de las cuales las dos primeras son las más importantes: a) ¿Para quién es la seguridad? Es decir, cuál es el “objeto de referencia” de la seguridad, el sujeto que debe ser asegurado. Esto implica hablar de diferentes “niveles” de seguridad: la seguridad nacional o del Estado, propia de la visión clásica; la seguridad global o internacional, propia del concepto de “seguridad común”; y la seguridad individual, propia, por ejemplo, de la seguridad humana. ¿Qué valores hay que asegurar o proteger?

La concepción tradicional de la seguridad nacional se centra en la protección de valores como la independencia política o la integridad territorial del Estado, mientras que el nuevo enfoque de la seguridad humana abarca una amplia gama de valores, desde el bienestar económico hasta la salud de las personas. ¿Qué amenazas a la seguridad se perciben? En función de los valores que se estimen dignos de protección, las fuentes de amenaza pueden variar. Así, en la

visión clásica, se centran en potenciales agresiones militares desde otros estados, en tanto que la visión multidimensional abarca numerosas amenazas (desastres naturales, crisis económicas, epidemias, etc.). ¿Con qué medios se puede garantizar la seguridad? En función de los conceptos de seguridad, valores y amenazas, los instrumentos y políticas necesarios pueden ser diversos: disuasión militar en el caso de la concepción clásica, cooperación internacional en el caso del enfoque de seguridad cooperativa, desarrollo humano en el enfoque amplio de la seguridad humana, etc. Pues bien, durante los años ochenta emerge un “nuevo pensamiento sobre seguridad” tanto en la producción bibliográfica como, en alguna medida, en algunas instituciones internacionales y gobiernos. Ese nuevo pensamiento consiste en diferentes propuestas que, siguiendo a Krause (1998: 126), se pueden agrupar en tres tipos:

- Aportaciones que mantienen un enfoque estado céntrico, pero que, mediante diferentes adjetivos (seguridad común, cooperativa, colectiva, comprensiva), matizan el concepto de seguridad para aludir a diferentes formas de cooperación multilateral o interestatal en materia de seguridad.
- Enfoques que amplían la estrecha concepción ortodoxa de seguridad, centrada en la salvaguarda del Estado, para referirse a una seguridad multidimensional, que incluye una amplia gama de nuevas amenazas potenciales (económicas,

medio-ambientales, migraciones, redes criminales, violaciones de derechos humanos, etc.).

c) Intentos de profundizar en la agenda de seguridad más allá del enfoque estado-céntrico, avanzando en dos direcciones: hacia arriba, al concebirla como un bien global que trasciende a los estados; y también hacia abajo, por cuanto diferentes autores y enfoques confrontaron la concepción estatocéntrica con el argumento de que es la persona el sujeto final de la seguridad, y que ésta puede ser incluso contrapuesta a la de su Estado. En conclusión, el cuestionamiento del paradigma tradicional ha girado sobre todo en torno a dos ejes. El primero ha consistido en el cuestionamiento del contenido de la seguridad y en el ensanchamiento del mismo, incorporando a las amenazas militares otras de tipo económico, político, social, medioambiental, etc. Este proceso ha conllevado un acercamiento entre las cuestiones de seguridad y las de desarrollo, que se ha incrementado en los años noventa y se ha reflejado en el concepto de seguridad humana. El segundo eje de evolución ha girado en torno al objeto de la seguridad, pasándose de la visión estatocéntrica clásica a las visiones que se centran en un nivel global o individual. Esta última perspectiva nos interesa particularmente, pues es la que acaba desembocando en la aparición del concepto de

seguridad humana. En efecto, la ampliación que hemos mencionado de la agenda de la seguridad, mediante la consideración de diferentes amenazas a la misma, ha contribuido a replantear que sea el Estado el objeto de referencia de la seguridad, al entender que son los individuos los que sufren muchas de tales amenazas. Así, algunos autores, como Thomas (1987), entendían ya en los años ochenta que la insatisfacción de las necesidades básicas constituye una amenaza a la seguridad del individuo. Igualmente, cabe destacar también la contribución realizada en esta línea por diferentes autoras feministas, como Tickner (1992), que reformulan el concepto de seguridad a partir de la problemática específica de las mujeres. En suma, la aparición del concepto de seguridad humana responde sobre todo a dos nuevas ideas formuladas en la década o década y media anterior: a) la seguridad debe centrarse en las personas; y b) la seguridad de las personas se ve amenazada no sólo por la violencia física, sino también por otras amenazas a su subsistencia en condiciones de dignidad. Como veremos más adelante, este segundo elemento ha sido en parte abandonado por el en-

foque restringido de la seguridad humana.

Habría que añadir una tercera, referida a los medios: la seguridad no puede alcanzarse mediante la confrontación y las armas, sino mediante la cooperación y la política. Por último, añadiremos que la aparición del concepto de seguridad humana también es deudora de otra línea de evolución teórica, la habida en el campo del desarrollo y que dio lugar al paradigma del “desarrollo humano”. Éste es el formulado por el Programa de Naciones Unidas para el Desarrollo (PNUD) en 1990 como un proceso de ensanchamiento de las capacidades y libertades de las personas, en contraposición al concepto clásico del desarrollo, entendido en términos de mero crecimiento macroeconómico. El PNUD, al formular posteriormente la idea de la seguridad humana, la define como la condición para que las personas puedan ejercer tales opciones de forma libre y segura, con una relativa confianza en que las oportunidades de hoy no desaparezcan mañana. Desde esta perspectiva, una y otro están estrechamente interrelacionados y se necesitan mutuamente. La seguridad humana es un requisito para el disfrute del desarrollo humano, que a su vez es necesario para materializarla.

Reptes, esperances i temors amb Félix Tshisekedi, nou president de la RDC.

Responsable del projecte de la Lliga a la República Democràtica del Congo

Partidaris de Tshisekedi sostenen el seu retrat durant la seva presa de possessió a Kinshasa

Kinshasa, capital de la RDC celebrà el 24 de gener el traspàs de poder entre el president sortint Joseph Kabila i el nou, Félix Tshisekedi, un dels seus opositors i el primer a accedir al poder mitjançant una alternança política. Fou una cerimònia discreta, amb poca representació internacional, intentant sobreviure a moltes crítiques, irregularitats i intimidacions, amb les negociacions de sotamà de Kabila per minimitzar la derrota del seu candidat, Rama-

zani Shadary. Però Martin Fayulu, l'altre opositor de Kabila, amb una popularitat creixent durant la recta final de la campanya electoral, va aconseguir el 60% dels vots, segons la CENCO (Conferència Episcopal de la RDC), davant del 38% de Félix Tshisekedi, segons la CENI (Comissió Electoral Nacional Independent). Fayulu va assegurar que li havien robat la victòria, perquè la CENI havia manipulat els resultats.

Resultats publicats per la CENI

Uns dies abans, la Cort Constitucional rebutjà el recurs presentat per Martin Fayulu, perquè va considerar "imprecisa i absurda" la seva demanda de recompte dels vots. Enmig d'aquesta polèmica el que sí que s'ha demostrat és que les eleccions no van ser netes: moltes irregularitats en les llistes de persones inscrites, màquines de votar que no funcionaven correctament, interventors que no van poder entrar als col·legis electorals, urnes desaparegudes... Joseph Kabila i el seu equip van fer mans i mànigues per protegir el seu dofi, Shadary, però va ser en va. El poble congolès va votar pel canvi en un dia relativament tranquil, tot i els cops amagats de Kabila.

És important dir que, tot i els desacords amb els resultats finals i la ràbia per la manca de transparència, a la societat congoleesa es va imposar el desig de pau,

Candidats	Partits	Vots	%
Félix Tshisekedi	Coalition Cap pour le changement ^{N1}	7.051.013	38,57
Martin Fayulu	Coalition Lamuka ^{N2}	6.366.732	34,83
Emmanuel Ramazani Shadary	Coalition Front commun pour le Congo ^{N3}	4.357.359	23,8

de reconciliació i d'esperança en una transició pacífica i constructiva cap a una societat més justa, amb més recursos per al conjunt de la població i menys privilegis per a la classe dirigent i els seus aliats, tant nacionals com internacionals. La pregunta, però, és si Félix Tshisekedi resistirà, si podrà donar resposta a les demandes del poble i plantar cara a les exigències de Kabila.

UNA MIRADA ALS ANTECEDENTS ELECTORALS

Les eleccions presidencials, legislatives i provincials celebrades el 30 de desembre de 2018 són les terceres organitzades a la RDC des de la destitució del dictador Mobutu Sese Seko, i eren previstes per al desembre de 2016, quan acabava el segon i últim mandat de Joseph Kabila, com estableix la Constitució congoleesa. Les maquinacions del règim per mantenir-se al poder -primer intentant modificar la Constitució, perquè Kabila pogués concórrer a un tercer mandat, i després ajornant les eleccions- va sumir el país en una profunda crisi política. Després de mesos de desacords entre els partits de l'oposició i els partidaris de Kabila, l'Església catòlica, molt activa en política, va entrar en la mediació entre el govern, els partits polítics i els grups de la societat civil, que va acabar amb els Acords de Sant Silvestre del 31 de desembre de 2016. Aquests acords gestionaven l'ajornament de les eleccions, mantenien el límit constitucional del mandat presidencial i relaxaven les restriccions a les llibertats polítiques.

Segons Hans Hobeke, analista de la revista *Crisis Grup*, el poder ha fet tot el possible per tenir-ho tot controlat. Ha sabotejat l'aplicació de l'acord de Sant Silvestre amb fets com ara el nomenament d'un nou primer ministre sense una consulta àmplia, i la persecució de personalitats de l'oposició per motius polítics. Igualment

Manifestació de partidaris de Fayulu.

ha ignorat les preocupacions de l'oposició i dels observadors externs respecte als preparatius electorals.

CAMPANYA ELECTORAL I ELECCIONS: TOT UN SEQUIT D'ACTES DE REPRESSIÓ, TALLS D'INTERNET I INTIMIDACIONS

El 31 de desembre, l'endemà de les eleccions, el govern va tallar Internet i el whatsapp en tot el país, fet repetit en algunes ocasions durant els últims quatre anys per tal de restringir la circulació i l'intercanvi de notícies i d'informació independent. També va tallar el senyal de Radio France Internationale (RFI) a Kinshasa i altres ciutats, i va retirar acreditacions a periodistes estrangers.

Més d'un milió de congoleesos no van poder votar perquè a les po-

blacions de Béni, Butembo i Yumbi, al Kivu Nord, les eleccions van ser ajornades fins al març de 2019 amb el pretext de la falta de seguretat i del risc de contagi de l'Ebola, entre altres. Precisament són poblacions on l'opositor Martin Fayulu era el favorit.

Durant unes protestes el 28 de desembre, la policia va arrestar dotze activistes del moviment La LUCHA, sis membres d'altres grups i set membres de partits polítics opositors.

La CENCO havia preparat uns 40.000 observadors repartits per tot el país davant la negativa de l'Estat a acceptar observadors internacionals, com havia demanat Félix Tshisekedi durant les negociacions oposició-govern.

A més de les irregularitats esmentades abans, a Kinshasa més

de mil col·legis electorals no van obrir al·legant problemes amb les màquines de votar i les llistes. I arreu del país un bon nombre de col·legis van obrir molt tard, segons Human Rights Watch (HRW).

REACCIONS I POSICIONAMENTS NACIONALS I INTERNACIONALS.

Me. Cathy Furaha, de Femmes Juristes pour les Droits de la Femme et de l'Enfant (FJDF) de Butembo comenta: "la mirada de tots els congoleesos es dirigia cap a la Cort Constitucional, que després del recurs presentat pel candidat de l'oposició, Martin Fayulu, ha abordat el contenciós electoral. Mentre els congoleesos esperaven el resultat de la Cort, va haver-hi reaccions de la Unió Africana, de la SADEC i d'alguns líders polítics nacionals i estrangers. Els uns van demanar a la Cort respectar l'elecció del poble, els altres la suspensió de la proclamació del resultat final esperant les concertacions entre els polítics, i n'hi va haver altres encara que van demanar respectar la sobirania de la RDC i deixar la Cort actuar amb total independència. També es van multiplicar les crides a mantenir el clima de pau al país".

La reacció internacional es movia entre el simple "prendre nota" de la Unió Europea, la satisfacció i suport dels EUA, i la lamentació

de Bèlgica, l'excolònia, per "una certa manca de transparència en el procés electoral".

I en l'àmbit diplomàtic, entre la posició de la delegació de la Unió Africana (UA), liderada pel president de Rwanda Paul Kagame, i la felicitació de Burundi, Tanzània, Sud-àfrica i els països de la SADC (Comunitat pel desenvolupament del Sud d'Àfrica) al nou president congolès. Val a dir que Paul Kagame sempre ha mantingut relacions complicades amb la RDC, que va instar a no proclamar els resultats de les eleccions per les irregularitats i enviar una delegació a Kinshasa

Però tot i les manifestacions de rebuig pels resultats de l'elecció presidencial, Félix Tshisekedi va

ser proclamat cinquè president de la RDC en el decurs d'una cerimònia que va comptar només amb l'assistència d'un cap d'estat africà, el president de Kènia. Discreció, precaució, expectatives, esperança, dubtes, temors... paraules que reflecteixen el clima polític d'incertesa en un dels països més pobres del món, però que ahora és clau en el desenvolupament mundial de les altes tecnologies. Tinguem en compte que la RDC va ocupar la posició 176 en l'IDH (Índex de desenvolupament humà) en una llista de 189 països, l'any 2017. Té una esperança de vida de 59 anys i una renda per càpita de 410 euros. I, mentrestant, els enfrontaments armats entre les FARDC (forces regulars), els armats locals, Mai-Mai i la facció hutu Nyatura, continuen en els Kivus, en els territoris de Beni, de Masisi o d'Uvira.

EL POBLE CONGOLÈS I EL SEU DESIG DE PAU

Un factor important ha caracteritzat aquestes eleccions: la força i el compromís dels moviments socials amb la pau, mobilitzats conjuntament amb la societat congoleesa que ha dit prou. Han pressionat els seus representants per tal d'aconseguir les eleccions, el respecte a la constitució, i han denunciat la vulneració cons-

Agents electorals recullen les paperetes a un col·legi electoral de Kinshasa

tant dels seus drets fonamentals, dels drets humans i en particular dels drets de les dones. Han optat i treballat per la defensa de la democràcia i han aconseguit un notable ressò internacional de les seves lluites.

Prosper Hamuli Birali, expert en Organisation des Communautés, Bukavu (Kivu Sud) afirma: *“el poble ha fet allò que se li va demanar: votar en un entorn de relativa tranquil·litat, mostrant el seu desig de votar, meravellant-se davant de la màquina de votar tan endimoniada i també denunciant els delinqüents electorals. Al poble li queda vigilar per no ser traït. Kabila marxa després d’haver designat el seu dofi rebutjat per les urnes, un gest que demostra una maduresa que no s’esperava del poble congolès. Ara, l’apropament Kabila-Tshisekedi, que es presenta al poble com una mesura per tal d’evitar una venjança o una caça de l’home, mitjançant “passar pacíficament i de manera civilitzada el poder”, i que s’inscriu realment en una lògica de reconciliació nacional per fer una transició calmada vers l’alternança política, corre el risc d’encobrir agents amagats.”*

I ARA QUÈ? PODRÀ FÉLIX TSHISEKEDI COMPLIR LES SEVES PROMESSES DE CANVI?

En el discurs d’investidura, Tshisekedi va declarar: *“ens comprometem a construir un Estat modern, democràtic i atent a cada ciutadà”*.

I Prosper Hamuli es pregunta: *“Serà capaç de donar prioritat als temes socials del seu poble?”*

Perquè tot i que la presidència ha anat a mans de Tshisekedi, el partit de Kabila, el Front Commun pour le Congo (FCC), ha obtingut una contundent majoria a les legislatives. De manera que el primer ministre serà un candidat de Joseph Kabila. Amb aquesta situació, el president, Félix Tshisekedi, haurà de governar en règim de

cohabitació amb el primer ministre que s’esculli.

La influència de Kabila serà forta: la constitució li concedeix la posició de senador vitalici. I abans de les eleccions va col·locar molts fidels en llocs clau, de manera que podrà controlar els poders polític-control de l’Assemblea Nacional i les assemblees provincials-, econòmic i militar.

Tshisekedi en la seva campanya electoral prometia la instauració de l’estat de dret, la gratuïtat de l’escolarització primària i secundària i de l’atenció sanitària i la creació de llocs de treball per als joves. Tot un repte... 38,39,40

I Prosper Hamuli declara: *“Cal esperar que l’actual president de la RDC faci de la lluita contra la corrupció el seu camp de batalla en la captació fiscal i la redistribució equitativa de les riqueses del país per tal d’aconseguir una gestió correcta de les finances. Si no, serà molt difícil fer respectar la grandesa de la RDC, la seva*

unitat i sobirania, així com la seva dignitat internacional, perquè la RDC és el centre del món amb el seu cobalt que gestionarà la transició energètica”.

Els canvis es veuran a mitjà i llarg termini, però cal donar respostes, prendre iniciatives i decisions fermes des d’ara. Esperem que s’imposi el sentit comú present als carrers de la RDC i que continuï la relativa tranquil·litat, tot i que la paciència té límits. Félix Tshisekedi n’ha de prendre nota.

<https://www.la-croix.com/Monde/Afrique/RD-Congo-laccord-Saint-Sylvestre-2017-01-01-1200814018>

L’Union européenne exhorte Tshisekedi à répondre aux «attentes des citoyens» congolais, Le Soir, 22 janvier.

DR Congo: the EU must support regional positions by urging Congolese authorities to respect the truth of the ballot, EurAc, 18 January.

<https://actualite.cd/>

<https://www.radio.net> European Network for Central Africa (EurAc)

"Quien no se mueve no siente sus cadenas."

Rosa Luxemburgo

A los 100 años de su asesinato Deconstruyendo la economía con Rosa Luxemburgo

Rosa Luxemburgo: (Zamosc, 5-3-1871 / Berlín, 15-1-1919)

El 15 de enero de este año se cumple el centenario del asesinato de Rosa Luxemburgo. Son muchos los aspectos positivos de esta gran mujer, militante, luchadora, economista y comunista que pueden ponerse de relieve.

Rosa Luxemburgo tuvo que abandonar Polonia por su militancia política y tras pasar por Suiza donde finalizó sus estudios de economía, llegó finalmente a Alemania donde residió hasta su muerte.

Cien años después de su muerte estamos inmersos en una crisis global de un sistema capitalista y patriarcal que privatiza la democracia (Goikoetxea, 2017), empobrece, precariza o quita la vida y devasta el planeta sin otro miramiento que no sea el incremento del capital. Además,..... "no sólo se multiplican las desigualdades, sino que se complejizan las vías de inclusión/exclusión. Lo cual hace que, aunque tengamos un problema común, sisté-

mico, lo vivamos de formas muy aisladas" (Orozco, 2014). Pese a que el contexto parezca que haya variado, podemos afirmar que muchas de las reflexiones de Rosa Luxemburgo resultan de una actualidad plena y sorprendente.

Recordemos cómo definía las crisis la fundadora del partido comunista alemán: "Todos sabemos cómo aterroriza el espectro de la crisis comercial a cualquier país moderno: la manera de anunciarse el advenimiento de dicha crisis es, de por sí, significativa. Después de unos cuantos años de prosperidad y buenos negocios, empiezan a aparecer vagos rumores en los diarios; la Bolsa recibe algunas noticias poco tranquilizadoras de ciertas quiebras; las indirectas que lanza la prensa se vuelven más específicas; la Bolsa se pone cada vez más aprensiva;..... por último, las noticias de bancarrotas y cierres caen como gotas de agua en un chaparrón" (Luxemburgo, 1917).

A quienes hemos vivido, padecido, ésta última crisis nos han dicho que la actual sólo es comparable con el crack de 1929 y su posterior depresión económica. Sin embargo, la economista alemana de origen polaco subraya en la misma obra que "cada uno

de nosotros ha vivido unas cuantas crisis comerciales e industriales" y es por ello que se atreve, como hemos visto, a definir con exhaustividad el proceso que precede a las mismas.

El capitalismo que conocíamos como seducción en términos de igualdad y bienestar está mutando hacia un proyecto neoliberal sin tapujos donde sólo unas pocas vidas merecen la pena ser sostenidas, ser lloradas y ser rescatadas en tiempos de crisis. Un proyecto mundial que sitúa en el epicentro a los mercados capitalistas, socializa la deuda privada al mismo tiempo privatiza los servicios públicos y los derechos sociales, poniendo la vida colectiva al servicio del capital. Lo cual, más que generar bien-estar genera procesos de mal-sostener la vida.

No nos cabe duda que Rosa Luxemburgo estaría muy orgullosa de ver como cien años después de su reflexión sobre ¿que es la economía?, hay economistas que siguiendo la senda abierta por Marx, Engels y ella misma, son capaces de seguir investigando y deconstruyendo el sistema capitalista, patriarcal y devorador de recursos naturales. Mujeres, luchadoras y economistas que como ella están siendo capaces de poner en cuestión la economía oficial para plantear nuevas alternativas entrelazadas y unidas a las luchas obreras, feministas, ecologistas y populares de nuestra época.

Autores: Joseba Permach Martin e Idoia Zengotitabengoa Laka, miembros de Iratzar Fundazioa.

Publicado en Viento Sur, 16/01/2019

Jordi Pigem
Filòsof i escriptor

vora del mercat del Ninot

I. 'Civilitzat' vs. 'pagesívol'

“Cal urbanitzar el camp i ruralitzar la ciutat”, la frase d’Ildefons Cerdà que hem recordat, té mèrit: implica una cerca d’equilibri entre l’urbà i el rural. Aquest equilibri, que per nosaltres pot ser de sentit comú, va contra el corrent principal del que durant segles (i mil·lenis) s’ha considerat que constituïa el Progrés: avançar cap a l’urbà, abandonar el rural.

La ciutat era el destí. Per això hem lloat la *civilització* (mot que deriva de *civitas*, ‘ciutat’), que se suposava que era impulsada per la burgesia (mot que deriva del germànic *burg*, ‘ciutat petita’). Les llums de la ciutat eren les llums del progrés. Hem anomenat ‘ciutat’ els mons utòpics somiats pels teòlegs (Agustí, *La Ciutat de Déu*) i els filòsofs (Campanella, *La Ciutat del Sol*).

En canvi, la ruralia s’associava amb aïllament i endarreriment. És ben simptomàtica l’afirmació de Marx (i Engels, però el redactor principal

fou Marx) en el *Manifest comunista* (publicat el febrer de 1848, quan Ildefons Cerdà té 32 anys) en què lloa la burgesia per haver “sotmès el camp al domini de la ciutat” i per haver alliberat un nombre creixent de persones de “l’idiotisme [*Idiotismus*, en el sentit d’aïllament i endarreriment i sí, d’idiotesa] de la vida rural”:

La burgesia ha sotmès el camp al domini de la ciutat. Ha creat ciutats enormes, ha fet créixer enormement la població urbana en relació a la població rural, i així ha tret una part significativa de la població de l’idiotisme de la vida rural. Tal com ha fet que el camp sigui dependent de la ciutat, així ha fet que els pobles bàrbars i semibàrbars siguin dependents dels pobles civilitzats; les nacions de pagesos, dependents de les nacions de burgesos, i l’Orient, dependent d’Occident.¹

Tot això semblava digne de lloança per a Marx i per a la majoria dels seus contemporanis “civilitzats”. D’exemples en trobaríem a dojo. En

el cas català, en la segona meitat del segle XV, un tractat sobre l’ús correcte de la llengua porta com a títol *Regles de esquivar vocables o mots grossers o pagesívols*.² Ja al segle XV es veuen com a (pràcticament) sinònims ‘grosser’ i ‘pagesívol’!

La ciutat era el futur, la ruralia era el passat. I calia avançar cap al futur. El futur que ara se’ns presenta,

¹ Karl Marx i Friedrich Engels, *Manifest der Kommunistischen Partei*, I: “Die Bourgeoisie hat das Land der Herrschaft der Stadt unterworfen. Sie hat enorme Städte geschaffen, sie hat die Zahl der städtischen Bevölkerung gegenüber der ländlichen in hohem Grade vermehrt und so einen bedeutenden Teil der Bevölkerung dem Idiotismus des Landlebens entrissen. Wie sie das Land von der Stadt, hat sie die barbarischen und halbbarbarischen Länder von den zivilisierten, die Bauernvölker von den Bourgeoisvölkern, den Orient vom Okzident abhängig gemacht”. El grec *idiōtēs* significava originàriament ‘privat’, ‘particular’ (cf. ‘idioma’, ‘idiosincràsia’).

² El text, que es troba a l’arxiu capitular de Girona, fou publicat per Antoni Badia i Margarit al *Butlletí de la Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona*, n. 23 (1950), p. 137-152. Com a curiositat, condemna com a ‘grosser o pagesívol’ el passat perifràstic que és tan comú en el català contemporani, tot recomanant “evitar [...] vaig anar e vaig venir per aní e venguí, e semblants”.

projecte renaturalitzar el castell de Montjuïc de Girona

però, no és el que havíem somiat. Si la inèrcia no s'imposa a la coherència, ens cal replantejar la nostra visió de la història, de l'ésser humà i del món.

II. Progrés i desnaturalització

El menysteniment de la ruralia forma part d'una actitud més general: el menysteniment de la natura. Des de fa molts segles a Occident, i avui en pràcticament tots els indrets del món globalitzat, es considera que el Progrés consisteix bàsicament en allunyar-se dels ritmes i els elements de la natura per anar cap a un món cada vegada més tecnològic i més artificial. És a dir, el Progrés ha estat entès com a *desnaturalització*. Aquest model de Progrés cercava que, com més va més, tot anés esdevenint:

- *deslocalitzat, global* (ignorant el context espacial, els llocs);
- *destemporalitzat, 24/7* (ignorant el context temporal);
- *abstracte* (ignorant el que és concret i qualitatiu);
- artificial (ignorant el que és natural en el sentit que s'esdevé per si mateix, espontàniament, sponse sua).

El comerç, les relacions humanes i, en general, tots els aspectes de l'experiència i de l'existència, han anat derivant cada vegada més cap a aquest model del que és deslocalitzat, destemporalitzat, abstracte i artificial. Això ha tingut avantatges que són obvis per a tothom. I també ha tingut desavantatges que no són tan obvis per a tothom, perquè el

focus de l'atenció col·lectiva està en una altra banda.

'Desnaturalitzar' significa, en la primera accepció del diccionari, "alterar profundament (alguna cosa) fent-li perdre les qualitats característiques essencials", i no per millorar-la, sinó per corrompre-la. Podem dir que és això el que estem fent amb la natura i amb la naturalesa humana, desnaturalitzar-les? El Progrés com a desnaturalització comença a revelar-se com una utopia falsa i buida, com l'eterna primavera de les flors de plàstic.

III. Hiperurbanització i aïllament

Fa un segle i mig Cerdà demanava urbanitzar el camp i ruralitzar la ciutat. El camp, clarament, s'ha urbanitzat. Hi ha arribat l'asfalt, l'electrificació i l'acceleració, i des d'indrets rurals avui és possible, a través de les noves tecnologies, gaudir gairebé immediatament de moltes de les virtuts de la vida urbana, com la comunicació amb persones de tota mena, o l'accés a documents que abans només es trobaven en gran biblioteques urbanes.

Ara bé, la ciutat, s'ha ruralitzat? No, la ciutat ha esdevingut encara més urbana, s'ha hiperurbanitzat. De fet, la Barcelona de mitjan segle XIX, amb uns 200.000 habitants, era òbviament urbana, si més no en termes demogràfics i històrics. Ara bé, si nosaltres poguéssim visitar-la i experimentar el seu mode de vida, fenomenològicament ens semblaria més propera al que avui conside-

rem vida rural que al que considerem vida urbana. Ens semblaria una densa aglomeració rural, perquè el que tradicionalment s'ha associat amb la vida urbana es troba més en el Pallars o el Priorat del segon decenni del segle XXI que no pas en la Barcelona de mitjan segle XIX.

I això no és el que Cerdà demanava.

El Conseller Rull parlava en els seus mots introductoris de la "voràgine de la immediatesa" que avui ens empaita. L'acceleració dels ritmes de vida que comporta la urbanització comença a ser més un problema que una virtut. I vet aquí que l'aïllament i l'idiotisme que tradicionalment s'associaven amb la vida rural avui ja no es troben en un espai geogràfic sinó, sobretot, en alguns espais digitals (més propis de la urbanització que de la ruralització). La ciutat segueix tenint moltes virtuts, però cal estar amatents als problemes que la hiperurbanització genera. Arriba un moment en que les llums de la ciutat enlluernen, o potser esdevenen ombres. Estudis publicats en prestigioses revistes de medicina i psiquiatria mostren una correlació, no explicable per altres factors, entre el nivell d'urbanització i la incidència de malalties mentals.³

IV. Insostenibilitat i atzucac

El metabolisme de les aglomeracions urbanes contemporànies està lluny de ser sostenible, per exemple pel que fa al transport d'aliments, d'aigua i d'energia.⁴ Però el que resulta insostenible, al capdavall, és tot el paradigma en què fins ara s'ha emmarcat la urbanització: el paradigma del Progrés com a desnaturalització, com a deslocalització, destemporalització, abstracció i artificialització.

³ Vegeu, per exemple, J. van Os, "Does the urban environment cause psychosis?", *The British Journal of Psychiatry*, n. 184 (2004), p. 287288, i J van Os i S. Kapur, "Schizophrenia", *The Lancet*, n. 374, 22 d'agost de 2009, p. 635645. D'una revisió de la literatura epidemiològica es desprèn que "the risk of schizophrenia and related categories increases linearly with the extent to which the environment in which children grow up is urbanised" (p. 637).

⁴ Sobre el metabolisme energètic de Barcelona, vegeu Pablo Cotarelo, *El metabolisme energètic de Barcelona*, Observatori del Deute en la Globalització, 2015.

Ara que ens hi acostem, l'horitzó del Progrés com a desnaturalització no és el que semblava quan el miraven des de lluny: quan el miraven des del pensament de Descartes, dels il·lustrats, de Kant, de Hegel o Marx. Té esquerdes i boires, i més d'un ha avisat que en aquest horitzó s'està formant una tempesta.

Des de mitjan segle xx s'ha produït una acceleració sense precedents de tota mena d'activitats humanes, com constatava una organització científica independent, l'International Geosphere-Biosphere Programme (IGBP).⁵ El 2016, un informe d'Oxfam International denunciava que «la crisi de les desigualtats globals està assolint nous extrems» i que l'1% més ric de la població mundial ja posseeix més del 99 %.⁶ El gener de 2017, el Bulletin of the Atomic Scientists va avançar les manetes del seu simbòlic doomsday clock a només 2 minuts i mig d'una catàstrofe global, per indicar que des del pitjor moment de la Guerra Freda el món no havia estat mai tan amenaçat.⁷ No gaire més optimista es mostra *The Global Risks Report 2017*, publicat pel World Economic Forum.⁸

Quaranta-cinc anys després de la publicació de l'informe al Club de Roma sobre els *Limits al creixement*, podem dir que les prediccions d'aquell informe no s'han complert en la lletra petita, però sí en el seu significat general.⁹ L'encíclica *Laudato si'*, publicada el 2015, convida a “mirar la realitat amb sinceritat”, exercici no fàcil en un món on les temptacions de la distracció, de l'engany i de l'autoengany es manifesten de manera cada vegada més potent.¹⁰ Si mirem la realitat amb sinceritat, haurem de reconèixer que “l'estil de vida actual, essent insostenible, només pot acabar en catàstrofes” (*Laudato si'*, § 161). El món d'avui és clarament insostenible. I el que és insostenible no se sosté. Pot mantenir-se durant un temps fent equilibris cada vegada més complicats (és on som ara), però a la llarga ha de caure.

L'horitzó ha esdevingut atzucac. Ens cal canviar de rumb.

V. L'anar a favor dels processos naturals com a model de gestió rural

En l'àmbit de la biologia, es parla cada vegada més de renaturalització (*rewilding*, *Renaturierung*). Per exemple, el 24 d'abril de 2015 la Institució Catalana d'Història Natural va celebrar una Jornada sobre Renaturalització d'Habitats, en el document final¹¹ de la qual es defineix renaturalització com “un nou model de gestió que ha d'anar a favor dels processos naturals”. Gestionar a favor de les dinàmiques naturals resulta més eficient, ecològicament i econòmicament, que els dos extrems en comparació amb els quals és una via mitjana: gestionar en contra dels processos naturals (com hem vingut fent en els darrers segles) o bé abandonar els espais naturals a la seva sort (no-gestió).

A Catalunya ja tenim en marxa processos de renaturalització que han emergit de manera no planificada i que cal gestionar. En són exemple el creixement de la població de senglars, el retorn del llop (el llop ha tornat per iniciativa pròpia des d'Itàlia, travessant tota mena d'infraestructures viàries i ferroviàries) i l'augment de la superfície de bosc i matollar, degut en part a l'abandonament de conreus i pastures, lligat a canvis en les pràctiques i polítiques agràries.

Prop de dos terços del territori de Catalunya avui es considera superfície forestal. Aquest augment de la superfície forestal coincideix amb un augment de l'aridesa i del risc d'incendis degut al creixent caos climàtic. Calen polítiques que protegeixen la biodiversitat i l'agrobiodiversitat del país i que alhora potenciïn la renaturalització, eradicant espècies invasores i gestionant la sobreabundància (quan sigui el cas) d'espècies socialment problemàtiques.

En adonar-nos de la magnitud del nostre impacte sobre la biosfera, podríem pensar que cal intervenir el mínim possible en els ecosistemes. Ara bé, no només l'ésser humà és part constitutiva de la biosfera,

sinó que cada vegada tenim més evidència del fet que hi ha una coevolució mútuament benèfica entre les comunitats humanes i els espais naturals on habiten. No som només espectadors sinó coautors dels paisatges que contemplem i que ens a la revista Science el 2017 demostra que les comunitats indígenes han influenciat la flora amazònica des de fa com a mínim 8.000 anys, afavorint determinats arbres i plantes en

⁵ «The second half of the 20th Century is unique in the history of human existence. Many human activities reached take-off points sometime in the 20th Century and sharply accelerated towards the end of the century» (<http://www.igbp.net/globalchange/greatacceleration.4.1b8ae20512db692f2a680001630.html>). L'International Geosphere-Biosphere Programme ha elaborat dues dotzenes de gràfiques per mostrar-ho: la primera dotzena mostra l'acceleració de tendències socioeconòmiques (població mundial, població urbana, ús d'energia primària, ús de fertilitzants, ús de l'aigua, producció de paper, transport, telecomunicacions i turisme, entre d'altres), mentre que la segona dotzena mostra l'acceleració dels impactes en la biosfera (concentració de diòxid de carboni, metà, d'òxid nítrós i d'ozó estratosfèric; acidificació dels oceans, captura de peixos, aqüicultura de gambes, nitrogen en les aigües costaneres, ús del sòl, pèrdua de boscos tropicals, temperatura de la superfície terrestre i degradació de la biosfera terrestre). Vegeu també Will Steffen i altres, «The trajectory of the Anthropocene: The Great Acceleration», *The Anthropocene Review* (2015).

⁶ «The global inequality crisis is reaching new extremes. The richest 1% now have more wealth than the rest of the world combined». Aquest informe d'Oxfam International (2016), *An Economy for the 1%*, recull dades de Crèdit Suisse i constata que creix «the gap between the richest and the rest».

⁷ Vegeu thebulletin.org/timeline.

⁸ Vegeu www.weforum.org/reports/the-global-risks-report-2017.

⁹ Vegeu Graham Turner, “Is Global Collapse Imminent”, *MSSI Research Paper* n. 4, Melbourne Sustainable Society Institute, The University of Melbourne, 2014. Aquesta actualització dels pronòstics que feia *Limits to Growth* dona resultats com aquest: “Diminishing per capita supply of services and food causes a rise in the death rate from about 2020 (and a somewhat lower rise in the birth rate, due to reduced birth control options). The global population therefore falls, at about half a billion per decade, starting at about 2030. Following the collapse, [...] average living standards for the aggregate population (material wealth, food and services per capita basically reflecting OECD-type conditions) resemble those of the early 20th century” (p. 5-6).

¹⁰ Vegeu Jordi Pigem Àngels i robots: *La inferioritat humana en la societat hipertecnològica* (XXV Premi Joan Maragall), Viena, Barcelona, 2017.

¹¹ Vegeu icn.iec.cat/pdf/Renaturalitzacio_resum_final.pdf

el seu lloc d'origen i ajudant-los a estendre's en altres indrets. Això refuta de manera concloent que acullen. Això val, evidentment, pel mosaic agroforestal de molts paisatges típics de Catalunya. Però també val pels espais naturals que ens semblarien més allunyats de la intervenció humana. Un estudi extraordinàriament documentat publicat l'Amazònia precolombina fos un espai natural gairebé no tocat pels éssers humans.¹² Es tractava, això sí, d'humans que havien après a anar a favor dels processos naturals.

VI. Renaturalitzar el coneixement, l'experiència i l'acció

L'anar a favor dels processos naturals (renaturalització) no és quelcom que hagi de limitar-se a la biologia i a la gestió d'espais naturals. Des de fa decennis s'està produint un tomb creixent en la nostra percepció de la natura. Avui és difícilment sostenible l'actitud de Descartes que demanava «nous rendre comme maîtres et possesseurs de la nature» («fer-nos com amos i posseïdors de la natura»)¹³. Aquest tomb està encara lluny de poder contrarestar les dinàmiques destructives que hem heretat, i tanmateix no parar de créixer. Tot i que la majoria d'economistes encara parlen com si l'economia fos independent de la biosfera i només tingués a veure amb la ficció abstracta de l'homo oeconomicus, hi ha un creixent reconeixement del que s'anomena “capital natural” i “serveis ecosistèmics”, primer pas cap a la comprensió del fet que l'economia és una filial de la biosfera, sense la qual no tindria ni aire, ni aigua, ni vida.¹⁴

L'avenç del coneixement també ens mostra, per exemple, que la fotosíntesi té una eficiència incomparablement més gran que la de la nostra energia fotovoltaica.¹⁴ Què hem inventat nosaltres que sigui més eficient que un arbre? Un arbre produeix oxigen, absorbeix diòxid de carboni, fixa nitrogen, genera sucres complexos, destil·la l'aigua, produeix fusta, aprofita l'energia solar de manera extraordinària, esdevé una escultura policroma i canviant, crea un microclima, es crea a si mateix i es repro-

dueix en in comptables variacions. La prodigiosa arquitectura d'Antoni Gaudí s'inspira en formes arbòries (com en les columnes de la Sagrada Família) i d'organismes marins (com en molts detalls de la Casa Batlló). Ara fa vint anys, el 1997, va néixer com a disciplina la biomimètica, que té com a idea central aprendre de la natura per tal de dissenyar materials, processos i estructures més eficients i més plens de vida.¹⁶

Aquest procés de renaturalització cultural és però encara més ampli. Va lligat a una renaturalització de la nostra percepció de qui som i quin és el nostre lloc en el món. Implica, per exemple:

—el redescobriments dels llocs que acullen la nostra existència (el mot ‘país’ remet a l'entorn rural, pagus; una part important del que constitueix un país són els seus paisatges, també en aquest país nostre que s'estén entre el Pirineu i la Mediterrània);

—el reconeixement de la biodiversitat amb què convivim;

—menys atenció a les coses i més atenció a les relacions (una conclusió de vint-i-cinc segles de pensament occidental és que el món no està fet de coses, sinó de relacions);¹⁷

—menys atenció al que és abstracte, quantitatiu i mecànic, i més atenció al que és concret, qualitatiu i vital (i rural).¹⁸

El creixement econòmic és avui un miratge i un parany. Ens cal passar del materialisme al postmaterialisme. Ens cal créixer no en objectes i possessions, sinó en allò que ens fa pròpiament humans i participants en l'aventura de la realitat: crei-

xement en consciència, en coneixement, en creativitat, en seny, en saviesa.

Si deixem enrere la rauxa immediata del món d'avui, exteriorment accelerat i interiorment buit, i assolim una lúcida maduresa, podrem aprendre a viure amb seny —que haurà d'incloure inevitablement l'aprendre de la natura. Acabem amb una frase del poeta i pensador Joan Maragall, que, com el seu contemporani Antoni Gaudí, va aprendre molt de la natura: “Ben cert és que el gran miracle és la natura mateixa, però l'home encara és massa nin per adonar-se'n”.¹⁹

¹² C. Levis i altres, “Persistent effects of pre-Columbian plant domestication on Amazonian forest composition”, *Science*, n. 355, p. 925-931, 3 de març de 2017: “modern tree communities in Amazonia are structured to an important extent by a long history of plant domestication by Amazonian peoples” (p. 925); “In Amazonia, plant domestication started earlier than 8000 B.P.” (p. 925); “Detecting the widespread effect of ancient societies in modern forests [...] strongly refutes ideas of Amazonian forests being untouched by man” (p. 931).

¹³ René Descartes, *Discourse de la Méthode* (1637), VI.

¹⁴ Vegeu “L'economia, filial de la biosfera”, a Jordi Pigem, *Bona crisi: Cap a un món postmaterialista*, Ara, Badalona, 2009.

¹⁵ Vegeu Philip Ball, «The dawn of quantum biology», *Nature*, 474, 16 de juny de 2011, p. 272-274.

¹⁶ Vegeu “La vida com a enginyera i artista”, a Jordi Pigem, *Intel·ligència vital*, Kairós, Barcelona, 2016, p. 29-33. S'ha constituït recentment un Institut de Ciències Biomimètiques de Barcelona.

¹⁷ Ho explico a *La nova realitat*, Kairós, Barcelona, 2013.

¹⁸ Ho explico a *Intel·ligència vital*, Kairós, Barcelona, 2016.

¹⁹ “Montserrat”, a Joan Maragall, *Obres Completes*, Selecta, Barcelona, 1947, p. 638.

NOTA: Aquest article ha estat cedit per l'autor i formava part d'una de les ponències del congrés Catalunya Futur Verd

passeig de Sant Joan de Barcelona

BRASIL: BOLSONARO, LA INVOLUCIÓ

Adaptació de l'anàlisi de la jurista brasilera i activista social a Catalunya, Maria Dantas, a càrrec de Josep Ramon Giménez

Jair Bolsonaro jura com a president del Brasil

Jair Bolsonaro va guanyar les eleccions de Brasil amb el 55,13% dels vots vàlids (prop de 105 milions d'un total de poc més de 147 milions de persones registrades). Fernando Haddad, el candidat del Partit dels Treballadors, es va emportar el 44,87% dels vots. Van concórrer a les eleccions un total de 13 partits, molts d'ells amb escàs compromís amb la societat i simples sigles per a aconseguir visibilitat pública.

Cinquanta anys després, mai ha estat tan present a la ment de molts brasilers la cançó de Caetano Veloso, *interpretada per Gal Costa* en plena dictadura, que *calia estar atentes i fortes, que no teníem temps de témer la mort*. Era el 1968, havien passat quatre anys des del cop militar a Brasil que va derrocar el president Joao Goulart, i les morts i desaparicions se succeïen arreu a mans de la repressió insuportable d'una dictadura que va durar vint-i-un llargs i cruels anys. El 1968 va ser l'any de la *manifestació de les cent mil*, encapçalada per dones i artistes, i l'any en què van matar l'adolescent Edson Luís de Lima Souto, la primera víctima del moviment estudiantil assassinada pel règim.

L'elecció de Bolsonaro porta a la memòria els *anys de plom*, perquè ell representa aquell període militar, de tortura i assassinats. Ho deixa ben clar quan lloa la figura del coronel torturador de la república, Brilhante Ustra: *"l'error de la dictadura va ser torturar i no matar"*.

El fals demòcrata

Bolsonaro fa trenta anys que es dedica a la política, ha passat per set partits¹ i l'actual sigla el representa només des del mes de març de 2018, la qual cosa demostra que la va escollir amb l'únic objectiu de disputar la presidència. I la guanya. I tenim la paradoxa que, tot i les tres dècades en les quals viatja de sigla en sigla, apareix com el salvador de la pàtria. Les persones que li han donat la majoria han obviat, entre altres, les seves frases *racistes* (la gent negra *"no fa res. Crec que no serveix ni tan sols per procrear"*), *masclistes* (*"He tingut quatre fills, amb la cinquena vaig fallar. Va ser una filla"*), *apologia de la violació* (*"Vaig dir que no la violaria a vostè, perquè vostè no s'ho mereix"*), *d'incitació al crim i l'odi* (*"Afusellarem tota l'esquerra del PT"* o *"Cal donar sis hores perquè els delinqüents s'entreguin, si*

no, es metralla el barri pobre des de l'aire"), *autoritàries i violentes* (*"Defenso la pena de mort i el rígid control de la natalitat, perquè veig la violència i la misèria que cada cop s'estén més pel nostre país. Qui no té condicions de tenir fills, no els ha de tenir"*), *contra la diversitat de creences* (*"Déu per damunt de tot. No vull aquesta història d'estat laic. L'estat és cristià i la minoria que hi estigui en contra que se'n vagi"*).

Però aquest bolsonarisme l'ha anat construint des de fa anys la dreta neoliberal amb l'aportació d'intel·lectuals moralistes i conservadors, a través dels seus canals de Youtube, sabent que a gran part de la població brasilera només li arriba la informació a través de les xarxes.

Qui ha pogut votar aquest home?

No hi ha un perfil definit. El que puc dir és que els votants d'ideologia feixista són una minoria, tot i que han aconseguit col·locar el seu candidat a la presidència. I jo diria que a la població l'ha impactat, més que el feixisme, les imatges del crim quotidià i els robatoris que surten constantment per televisió i que són atribuïts als anys de govern de Lula/Partit dels Treballadors.

Algunes dades: l'any 2016 a Brasil es van cometre 62.517 homicidis, segons informacions del Ministeri de Salut, que equivalen a 30,3 morts per cada 100.000 habitants (30 cops superior a la taxa d'Europa). Si mirem els darrers 10 anys,

553.000 persones van perdre la vida per accions violentes. Aquestes dades també ens diuen que la població pobra, negra i perifèrica és la que té més víctimes i que fa quasi 30 anys que està sotmesa la llei de les milícies, aparegudes durant els anys 80 contra el tràfic de drogues que es concentra a les faveles. Les milícies es van formar amb policies, agents penitenciaris, bombers... que es van unir a líders locals per ajudar en la defensa de la comunitat a canvi de cobrar pels seus serveis. Mentre les forces de seguretat estatals i els governs locals els han cedit el terreny, mirant cap a una altra banda. Els habitants de les faveles són ara ostatges de les milícies, abandonats de les institucions que paguen per no morir a mans dels bandits. Però no només això, milions de persones d'aquestes àrees marginals són obligades a votar els candidats que els imposen les milícies, les quals només hi deixen entrar la propaganda electoral dels candidats escollits a dit pels capos.

Qui pot dubtar que les milícies van fer campanya per Bolsonaro després de sentir aquest discurs a la Cambra de Diputats?: *“mentre l’Estat no tingui el coratge d’adoptar la pena de mort, el crim d’extermini, al meu entendre, serà molt benvingut... si depengués de mi, tindria tot el meu suport!”*

Un gran segment dels brasilers i les brasileres també han votat contra la crisi financera i la corrupció del període del govern de l’esquerra

(Lula-Rousseff). Una població a la qual no ha arribat prou bé la guerra jurídica contra la democràcia, coneguda com a Lawfare (*“la legitimitat atorgada al procés de judicialització de la política emana del consens sobre la ‘corrupció’ com a problema fonamental d’Amèrica Llatina”*²)

I cal assenyalar que si actualment s’investiguen tots els casos de corrupció en el si dels diversos partits polítics és, en gran part, gràcies a les lleis sancionades pel PT. Per això, molts ciutadans al Brasil diem que Lula da Silva és a la presó degut als mecanismes de transparència i lluita anticorrupció impulsats per ell mateix.

Arriba la involució social

Amb la nova etapa arriba un govern autoritari. No una dictadura, però sí una situació dictatorial. No serà una dictadura, perquè Brasil té una

constitució progressista, la Constitució Ciutadana elaborada per l’Assemblea Constituent, que va seguir al període dictatorial. Per això serà difícil per Bolsonaro governar respectant la Constitució. Els seus discursos i actituds públiques contra les minories, per exemple, són un clar menyspreu als drets més elementals, com quan nega la necessitat d’una llei contra el femicidi, tot dient, *“ja tenim una llei contra l’homicidi, què és això del femicidi?”* Ho diu en un país on dotze dones són assassinades cada dia³, i que lidera el nombre d’assassinats de joves negres i de membres de la comunitat LGTBQ.

Els grups feixistes ja no necessitaran ordres expressos de Bolsonaro, perquè ja els envia els seus missatges com a president, com el cas d’una diputada del seu partit, que exhibeix una arma i samarreta amb el rostre estampat de Bolsonaro i prega als alumnes que denunciïn els docents que parlin malament del seu heroi president⁴. Davant d’aquest comportament, la Constitució preserva la llibertat d’expressió i la Llei de Directrius i Bases de l’Educació determina que els docents han d’opinar críticament.

Bolsonaro s’enfronta amb la Constitució federal quan no mostra cap respecte amb l’Amazònia i els pobles originaris brasilers que hi habiten, quan diu que *donarà fusells als terratinents per “protegir-se” dels “bàrbars indígenes?* Però el seu discurs es basa en el gota a gota de crear un imaginari de por entre la població poc polititzada, com quan

Damare Alves, representant del fanatisme religiós.

parla del gai depravat que converteix el teu fill en un pederasta, les dones “feminazis”, els bàrbars terroristes del Moviment dels sense Terra (MST) que envairan la teva propietat, o els ocupes i violents del Moviment sense Sostre (MSTS) que et trauran a cops de casa teva.

En la presa de possessió del càrrec, el primer dia de l'any 2019, Bolsonaro va deixar clar que alliberaria Brasil de “la corrupció, la criminalitat i la ideologia de gènere” i que Brasil tornaria a ser “un país lliure d'amarratges ideològics”. I va repartir carteres ministerials entre persones afins, evidentment, als diversos sectors que li han donat suport, àvids de poder i entusiasmats per poder aplicar una política de la més rànica i conservadora dreta.

La cartera de Justícia i Seguretat Pública va ser atorgada al jutge Sergio Moro, que va fer un discurs feixista d'acceptació del càrrec. Ben mirat, és un premi a l'instructor de l'operació “Lava-Jato”, que va empresonar polítics i empresaris, llançant deixalles a la neutralitat tècnica dels procediments judicials de l'esmentada l'operació. També és el jutge que va sentenciar presó contra Lula da Silva i que va impedir que es pogués presentar a les eleccions presidencials.

Entre els 22 membres del gabinet hi ha cinc militars i dues dones. Una d'elles, Damare Alves, és una pastora evangelista, el credo religiós radicalment conservador que li ha donat suport incondicional, que s'encarrega del Ministeri de Dona, Família i Drets Humans. L'altra dona, Tereza Cristina, es fa càrrec

del Ministeri d'Agricultura que ja ha aixecat una enorme polèmica, perquè entre les seves competències han estat inclosos els assumptes mediambientals i indígenes. De fet, ha estat l'anunci d'una mort anunciada per a la gran Amazònia brasilera, ja que el decret de Bolsonaro de passar els territoris selvàtics a Agricultura deixa sense protecció legal entre 7 i 15 milions d'hectàrees, segons una investigació encarregada per la Universitat de São Paulo. La FUNAI, però, l'agència d'assumptes indígenes, passa a dependre, curiosament, del Ministeri de la Dona, Família i Drets Humans.

La corrupció no és el problema més gran

El problema més gran de Brasil no és la corrupció, sinó la desigualtat social. Una desigualtat que beu de la història de l'esclavitud i que ha deixat un solatge de racisme en el si de la societat brasilera, que es viu quotidianament quan la policia mata un jove negre de la favela per pensar que el paraigua que du és

Dones manifestant-se contra Bolsonaro la vigília de les eleccions

una arma, o quan a una advocada negra no se li permet l'entrada al tribunal perquè es pensen que és la dona de la neteja. I el bolsonarisme representa racisme, discriminació i violència envers els negres, els pobres i els indígenes.

Bolsonaro és l'involucionista de l'estat més gran de l'Amèrica del Sud, com Trump ho és a l'Amèrica del Nord. Ambdós representen la cara més agressiva del post-neoliberalisme regit des dels grans interessos financers globalitzats que es van imposant arreu amb total menyspreu pel futur del Planeta.

¹⁾ PDC: Partido Democrata Cristão (1988-1993) PPR: Partido Progressista Reformador (1993-1995) PPB: Partido Progressista Brasileiro (1995-2003) PTB: Partido Trabalhista Brasileiro (2003-2005) PFL: Partido da Frente Liberal (2005) PP: Partido Progressista (2005-2016) PSC: Partido Social Cristão (2016-2017) PSL: Partido Social Liberal (2018).

²⁾ Informe 2017/18 da Anistia Internacional traz à luz a situação dos direitos humanos no mundo em 2017.

<https://anistia.org.br/wp-content/uploads/2018/02/informe2017-18-online1.pdf>

³⁾ Cresce o nº de mulheres vítimas de homicídio no Brasil; dados de feminicídio são subnotificados.

<https://g1.globo.com/monitor-da-violencia/noticia/cresce-n-de-mulheres-vitimas-de-homicidio-no-brasil-dados-de-feminicidio-sao-subnotificados.ghtml>

⁴⁾ Diputada de Bolsonaro demana als alumnes que enregistrin els docents que parlin en contra d'ell.

<https://www.elpais.com.uy/mundo/diputada-bolsonaro-pide-alumnos-filmen-docentes-hablen.html>

Justiça determina retirada das redes pedido para monitorar professoras. A manifestação foi postada pela deputada estadual eleita Ana Caroline.

<http://agenciabrasil.ebc.com.br/justica/noticia/2018-11/justica-determina-retirada-das-redes-sociais-denuncia-contra-professor>

El meu cos, els meus drets

Muriel Giménez
Periodista

El dret que la infantesa sigui infantesa, sense l'ombra d'ogres amenaçant-la. El dret d'una persona a escollir ser qui vol ser, malgrat hagi nascut amb el gènere equivocat. El dret d'una dona a escollir quan i en quines condicions vol ser mare o no ser-ho. El dret a estimar, amb cos i ànima, qui vulguis. És el meu cos. Són els meus drets.

El dret a una infantesa sense abusos

En un moment en què els casos d'abusos sexuals a infants tornen a estar d'actualitat, i ben propera,

el film francès *Gràcies a Déu* (François Ozon, 2018) competeix a la Berlinale i incomoda l'església. La història comença al 2014 amb Alexandre Guérin, víctima del pare Preynat, que denuncia els abusos un cop és adult, quan s'assabenta que l'abusador segueix treballant amb infants.

Ozon va decidir fer el film quan les diverses víctimes del mateix sacerdot que Preynat va anar buscant es van reunir amb ell i li van demanar que fes

el mateix que va fer *Spotlight* (Thomas McCarthy, 2015): una pel·lícula que recollís els fets de cadascun d'ells, els fets i les seves conseqüències en les seves vides.

Tanmateix, cal tenir en compte les dificultats: el film s'ha rodat paral·lelament al judici d'aquests fets, els que acusen al sacerdot catòlic de Lyon, de manera que va rebre tot tipus de pressions i boicots i s'ha presentat al certamen un mes abans que surti el veredicte del judici. L'església segueix pressionant perquè no s'estreni a França.

El film desgrana el tema de la protecció dels vulne-

rables mitjançant la purga i el reconeixement oficial de l'Església sobre el seu gran llast. I es pregunta sobre la importància del perdó.

Amb qui me'n vaig al llit? Assumpte meu

El dia de l'orgull gai a Madrid viscut des de l'experiència de sis persones de països diferents: Espanya, Uganda, Rússia i França. Aquesta és la premissa

del documental *The best day of my life* (Fernando González Molina, 2017).

Seguim el viatge d'una transgènere espanyola, una activista lesbiana a Uganda, una parella d'home gais a Rússia, un saltador de trampolí homosexual i sord que supera obstacles... tots ells/es als seus països, alguns dels quals prohibeix l'homosexualitat, i el seu viatge cap a la llibertat d'expressar què són en una gran festa plena d'emocions.

El meu gènere, la meva decisió

Malgrat *Boys don't cry* (Kimberly Preece, 1999) és una de les pel·lícules sobre el dret a la transsexualitat més (tristament) emblemàtica, amb una actuació impressionant de Hillary Swank com a Brandon Teena, una pel·lícula menor, *About Ray* (Enrique Segoviano, 2015), destaca per mostrar de mane-

ra realista, i sense tragèdia, les dificultats que viu una adolescent que vol fer la transició de noia a noi.

Aquest drama costumista està protagonitzat per Naomi Watts, Elle Fanning i Susan Sarandon, tres generacions de dones que lluiten cadascuna a la seva manera i amb les seves circumstàncies davant del desig d'un canvi de gènere.

La maternitat, una opció lliure

Des de la comèdia (vegeu *Grandma* de Paul Weitz, 2015) al drama cru i sense maquillatge de *4 meses, 3 semanas y 2 días* (Cristian Mungiu, 2007) o el documental *Yo aborto, tú abortas, todos callamos* (Carolina Reinoso, 2013). Amb tot, també són interessants algunes propostes diferents.

Una d'elles és *Dirty Dancing* (Emile Ardolino, 1987). Malgrat pot semblar una pel·lícula romàntica de consum adolescent, és un dels films amb més èxit dels 80 i també una proposta progressista i oberta sobre la temàtica del sexe (Baby, la protagonista, gaudeix del sexe amb un home) així com de l'avortament: no hi ha dilema moral sobre la decisió, sinó només les conseqüències de no fer un avortament en condicions de salubritat i quan les condicions econòmiques intervenen.

I l'altra, *Obvious Child* (Gillian Robespierre, 2014), on una noia que en

una nit esbojarrada es queda embarassada i s'enfronta amb el dilema ja no de si avorta o no, sinó de si explicar al pare la decisió d'interrompre l'embaràs. En cap moment es qüestiona la seva decisió d'interrompre l'embaràs, sinó que reflexiona sobre el dret de l'home a opinar sobre ella.

Emmirallats en la foscor

Diuen que les sèries són el nou cinema del segle XXI. No és d'estranyar que es digui, vist que cada cop més actors, actrius i directors de cinema gran reputació internacional es converteixen en les estrelles d'aquestes "pel·lícules" fragmentades. En els darrers anys, tenim sèries de culte indiscutibles que passaran a la història de la cultura universal: *True Detective*, *Fargo*, *Big Little Lies* o *Ray Donovan*. I *Black Mirror*.

Black Mirror passarà a la història per posar de relleu els "perills" de la nostra societat contemporània. Les noves tecnologies, el consumisme de masses, el show business, la retallada de drets humans, el mercantilisme humà. Cada episodi ens colpeja punxant i ens deixa atrapats a la cadira pensant, reflexionant: cap aquí anem, això podria passar perfectament.

Temporades curtes, amb episodis que no tenen continuïtat ni relació entre ells. Però tots respiren angoixa, tensió, crueltat i irritació en realitats distòpiques amb societats opressives, amorals i sense compassió que de vegades no semblen tant llunyanes. No hi ha redempció possible perquè estem abocats al desastre. Som una societat malalta. I *Black Mirror* ens emmiralla de tal manera que fa por mirar-s'hi.

Activitats de la Lliga

VII Curs de Filosofia per la Pau: Mig segle del maig del 68, l'any de les revolucions.

Del 22 d'octubre al 26 de novembre va tenir lloc aquest cicle organitzat en sis sessions al Centre Mas Fonollar de Santa Coloma de Gramenet. A les sessions es va abordar la lluita pels drets civils als Estats Units, les mobilitzacions al Vietnam amb una guerra que va dividir el país i es va parlar del '68 francès i el '68 a Mèxic. També es va reflexionar sobre la primavera de Praga i el feminisme de la dècada dels anys 60.

El cicle, amb bona participació de públic, s'inclou dins dels cursos de Filosofia per la Pau que la Lliga organitza anualment en col·laboració amb l'Ajuntament de Santa Coloma de Gramenet.

Dia Internacional dels Drets Humans

Per commemorar aquesta diada, la Lliga va dur a terme tres actes a Sabadell:

El 29 de novembre, dins del cicle "A Sabadell parlem de drets", organitzat conjuntament amb Òmnium Cultural Sa-

badell i el CIEMEN vam fer una primera sessió sobre "El dret a l'autodeterminació, què fa que se'l reclami?", una xer-

rada sobre les tendències actuals al món en matèria d'autodeterminació, amb una mirada a processos i marcs com el dret a decidir, els referèndums i acords alternatius a la secessió, com ara l'estat lliure associat, el confederalisme o el federalisme.

I el 13 de desembre va tenir lloc la segona sessió on es va parlar sobre "Pobles dins d'estats, respostes diferents: bascos, catalans, kurds, quebequesos i sahrauís", que es va centrar en la situació actual de les demandes d'autodeterminació en diferents pobles i nacions del món.

L'11 de desembre a l'Il·lustre Col·legi de l'Advocacia de Sabadell, hi va haver la projecció del documental "UCHUNGU NA TUMAINI, crònica del dolor i l'esperança", un documental que vol trencar el silenci que envolta el conflicte de la República Democràtica del Congo, un dels conflictes més greus, llargs i oblidats de l'actualitat, i mostrar, més enllà dels recursos naturals, les condicions de vida i les vulneracions constants dels drets humans que pateix la població civil congoleesa, especialment les dones i nens, amb testimonis i vivències colpidores i ben reals.

Violència sexual en contextos de conflicte i postconflicte

Aquest va ser el títol que vam donar al seminari que vam organitzar el 19 de desembre a la seu de Lafede.cat com a part del projecte de suport a les Maisons

d'Écoute que la Lliga du a terme a l'est de RDC amb el finançament de l'Agència Catalana de Cooperació al Desenvolupament.

La jornada estava adreçada a persones expertes en els temes de violència sexual com a arma de guerra i participació de les dones en els processos de pau. Hi van assistir congoleeses en la diàspora a Bèlgica, colombianes de la Colectiva de Mujeres Refugiades, Exiliades i Migrades, un responsable del servei de Salut Mental de Metges sense Fronteres a la República Centreafricana i representants de les entitats Institut de drets Humans de Catalunya, Suds, Internacionalisme, solidaritat, feminismes, l'Associació Hèlia Dones i l'Escola de Cultura de Pau.

La jornada es va completar amb la taula rodona sobre "Violència sexual com a arma de guerra", a l'espai Francesca Bonnemaison de Barcelona. L'acte va estar organitzat per la Lliga, conjuntament amb el Grup de Treball de Bòsnia i Hercegovina del Consell de Joventut de Barcelona i l'Escola de Cultura de Pau. Hi van participar destacades defensores de drets humans, activistes i acadèmiques

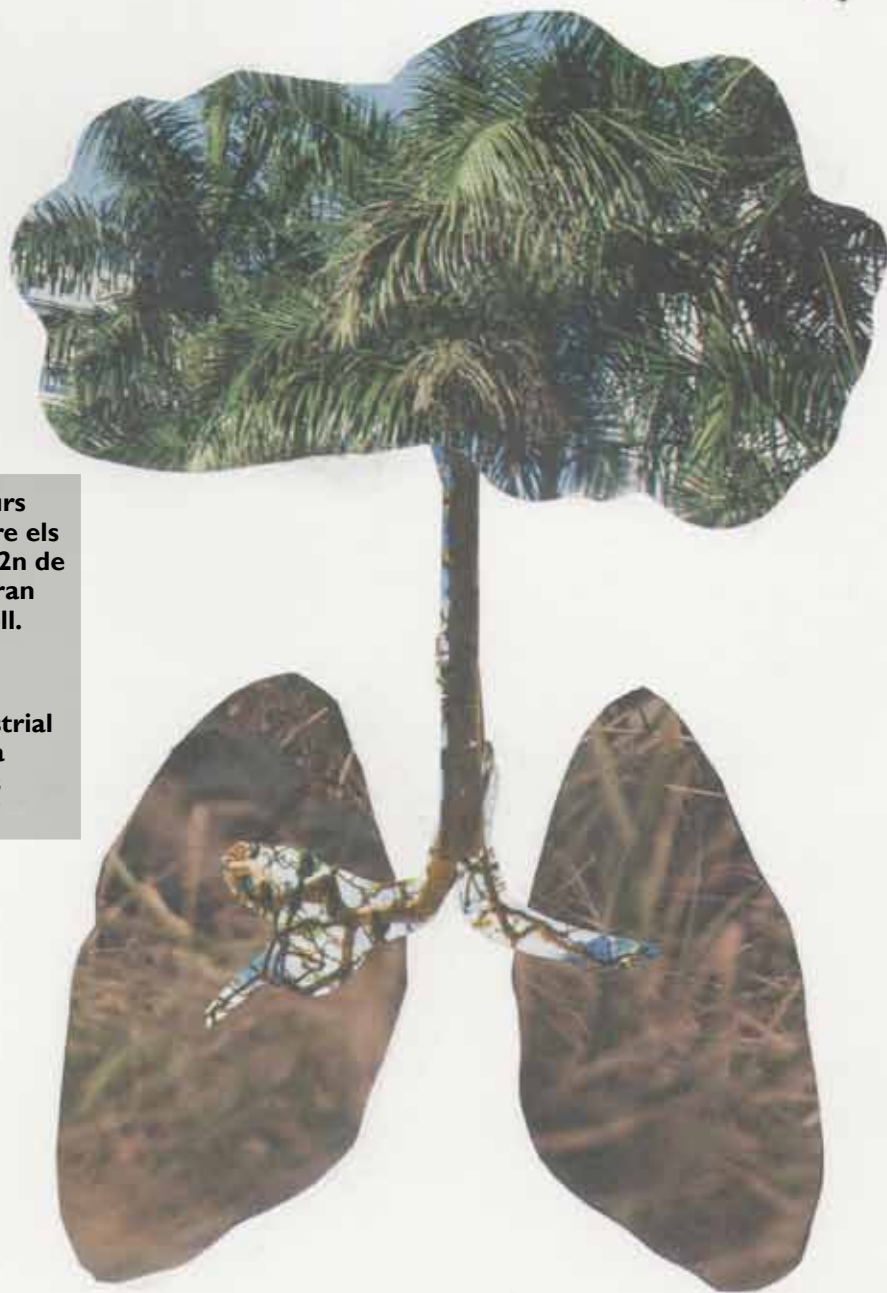
de Bòsnia, Kènia, Colòmbia i RD del Congo, que van reflexionar sobre com la violència sexual ha estat part dels conflictes armats al llarg de la història de la humanitat.

Dia de la Pau i la No-violència a les Escoles

Finalment amb motiu d'aquesta celebració, el 30 de gener la Lliga va col·laborar amb la Coordinadora Un Altre Món és Possible en la realització d'un taller de contes a la Biblioteca Sud de Sabadell on es va fer una adaptació de "La cinta sense fi" i unes manualitats adreçades a nens i nenes de 3 a 10 anys i les seves famílies.

LLUITA CONSTANT

Tercer premi del concurs de contraportades entre els alumnes de disseny de 2n de batxillerat de l'IES Ferran Casablanques de Sabadell.

Autora: Marina Jaime

**Tema del concurs:
"L'explotació agroindustrial i minera de l'Amazònia amenaça el pulmó més important del planeta"**

**LLIGA DELS DRETS
DELS POBLES
G-58.267.097**

C/. Sant Isidre, 140 - 08208 Sabadell -
Tel. 93 723 71 02
info@dretsdelpobles.org